

5.10.2021

Eduskunta
sivistys- ja tiedejaosto

Asia: Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2022

VaV:n sivistys- ja tiedejaosto 6.10.2021

Viite: Lausuntopyyntö HE 146/2021 vp

Teema: Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus (29.10.)

1. Talousarvioesityksen painotukset/kipupisteet;
2. Toimenpiteet varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon turvaamiseksi, ml. etäopetuksesta aiheutuneiden haittojen ja oppimisvajeen paikkaaminen;
3. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelujen kehittäminen sekä
4. Opettajien täydennyskoulutuksen tarpeet ja mahdollisuudet

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua vuoden 2022 talousarvioesityksestä. Talousarvio ei sisällä merkittäviä muutoksia koulutuksen rahoitukseen aiempaan nähden. Kasvatukseen ja koulutukseen kohdistuu kertaluonteisia lisäpanostuksia ja muutamia pysyviä, kuten oppivelvollisuuden laajentamisen rahoitus. OAJ kiittää tieteesen kaavailtujen leikkausten perumista ensi vuoden osalta.

Tuoreesta OECD:n Education at the Glance 2021 -raportista nähdään, että Suomen koulutuspanostukset ovat kansainvälisesti vertailtuna lähellä OECD:n ja EU:n keskitasoa. Suomi on poikkeuksellisesti leikannut 2010-luvulla koulutuspanostuksiaan, kun kaikissa keskeisissä kilpailijamaissamme suunta on ollut viime vuosina päinvastainen. Viimeisempänä uutisena Tanska investoi koulutukseen yli 335 miljoonaa euroa vuosittain vahvistaakseen koulutuksen tasoa.

Eduskunnassa tällä hetkellä käsittelyssä olevassa koulutuspoliittisessa selonteossa on pystyttävä sitoutumaan monivuotiseen koulutuksen rahoituksen kasvuohjelmaan. Muutoin selonteossa mainitut hyvät tavoitteet jäävät vaille merkitystä, sillä niiden toteuttamiseen ei ole resurssia.

5.10.2021

Kuntien peruspalveluiden valtionosuuden kehittymiseen on kiinnitettävä huomiota

Kuntatalouden tilanne on koronaepidemian jälkeen vaikea. Vuonna 2019 tilanne oli huono etenkin pienemmissä kunnissa. Koronaepidemian aikana valtion kunnille ohjaamat tuet ovat vahvistaneet kuntataloutta merkittävästi ja vuodet 2020 ja 2021 ovat olleet kuntataloudelle pääosin positiivisia. Talouden kuva tulevaisuudessa on kuitenkin heikko ja talousarvioehdotus vaikeuttaa kuntien tilannetta entisestään johtuen peruspalveluiden valtionosuuksiin tehdyistä teknisluonteisista muutoksista, joiden merkitys kokonaisuuteen on kuitenkin merkittävä.

Edellisen hallituskauden määräaikaisiksi valtionosuusleikkauksiksi tarkoitetut vähennykset sekä kilpailukyky sopimuksen vähennys on tehty pysyväksi pienentämällä valtionosuusprosenttia. Erityisesti kilpailukyky sopimuksen valtionosuusleikkauksen muuttaminen pysyväksi on kohtuuton päätös ottaen huomioon kiky-sopimuksen päättymisen jo vuonna 2020.

Mikäli halutaan turvata laadukas varhaiskasvatus ja perusopetus ja sitä kautta vahvistaa lasten oppimista ja oppilaiden perustaitoja, on huolehdittava kuntien rahoituksen riittävydestä myös valtionosuuksien kautta.

Koronatuet puuttuvat budjetista. Etäopetuksesta aiheutuneiden haittojen ja oppimisvajeen paikkaaminen on vasta alkanut

Koronaepidemian helpottaessa on alkanut oppimisvajeiden korjaus, jolle on varattava riittävästi aikaa ja resurssia usean vuoden ajan. OAJ pitää välttämättömänä, että koronatukia jatketaan joka vuosi budjetoimalla siihen varsinaisissa talousarvioissa, ei satunnaisesti lisätalousarvioin, mikä vaikeuttaa kuntien ja koulutuksen järjestäjien omaa budjetointia ja varautumista. Koronatukia tulisi lisäksi budjetoida kehysmenettelyssä useaksi vuodeksi eteenpäin. Ennakoiva varautuminen on välttämätöntä, jotta oppimisvajeiden paikkaamiseksi saadaan rekrytoitua osaavaa, kelpoista opetushenkilöstöä.

Oppimisvajeiden paikkaamista ei voida siirtää toteutettavaksi opetusalan muiden hankkeiden kautta, sillä hankkeilla on tarkoitus kehittää koulutusta edelleen, ei paikata syntyneitä oppimisvajeita.

OAJ teetti kesällä jäsenilleen kyselyn poikkeusaikojen vaikutuksista opetusalaan. ³/₄ opettajista kokee, että korona-ajasta on selvitty kunnialla, mutta aika on koettu erittäin kuormittavana, ja se on saanut joka kolmannen vastaajan pohtimaan hakeutumista pois kasvatusta-koulutusalalta. Syksyllä uusittu kysely paljasti tilanteesta vielä dramaattisemman tuloksen, ja alanvaihtoa harkitsevien määrä on kasvanut syksyn aikana jopa 60 % opettajista.

5.10.2021

Opettajat ovat raportoineet oppimisvajetta syntyneen korona-aikana kaikilla koulutusasteilla. Oppimisvajen lisäksi opettajat raportoivat erityisesti ahdistuneisuuden ja levottomuuden kasvua sekä stressiä ja uupumusta. Positiivisia vaikutuksia ajalla on ollut myös, mutta näitä vaikutuksia on havaittu vain yksittäisillä oppijoilla.

Korona-ajan aikana jo nostettiin esille tarve laajentaa etäopetuksen mahdollisuuksia eri koulutusasteilla. Edellä mainituin perustein OAJ:n kanta on selkeä. Perusopetuksessa nykyinen lainsäädäntö antaa tarpeelliset rajat etäopetuksen ja etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen toteuttamiseen, eikä lainsäädäntöä saa väljentää. Etäyhteyksiä voidaan hyödyntää opetuksen monipuolistamiseksi, mutta se on tehtävä opetuksen laatu ja pedagogiset tarpeet edellä.

Lainsäädäntö mahdollistaa etäopetuksen toiselta asteelta alkaen, mutta sen hyödyntäminen on tehtävä opetuksen laatu ja tavoitteet ja opiskelijoiden edellytykset huomioiden.

Oppimisen tuen kehittäminen vaatii toimia kaikilla koulutusasteilla

Oppivelvollisuuden laajentaminen on siirtynyt toimeenpanoon. Lakiuudistus ei voi saavuttaa tavoitettaan riittävällä tavalla niin kauan kuin eduskunnan esittämiä lausumia ei toteuteta. Yhtenä merkittävämpänä laadukkaan toteuttamisen esteenä on oppimisen tuen puutteet. OAJ on vaatinut jo pitkään oppimisen tuen uudistamista varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Näin varmistettaisiin kaikille oppijoille heidän tarvitsemansa tuki ja valmius jatkokouluttautua edelleen.

Parhaillaan käynnissä olevissa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen oppimisen tuen uudistuksissa on kohdistettava erityisesti huomiota siihen, että tuki opinpolun alkupäässä on kaikkein vahvinta. Annettu tuki on vaikuttavinta juuri varhaisessa vaiheessa ja täten vahvasti tuettu opinpolun alku toimisi tasottaen lasten taustoista aiheutuvia oppimiseroja ja ehkäisisi myöhempiä oppimisen pulmia sekä opinnoista syrjäytymistä.

Varhaiskasvatuksen tuen malli on torso

Eduskunta on saanut käsiteltäväksi varhaiskasvatuslain muutoksen, jonka tavoitteena on vahvistaa lapsen saamaa tukea varhaiskasvatuksessa. Rahaa uudistukselle on varattu budjetissa 15 miljoonaa euroa. Siitä käytetään 1,5 miljoonaa erityisen tuen päätöksen teosta syntyvään byrokraatiaan. Loppu 13,5 miljoonaa on kohdentamatta ja tarkoitettu yleisesti tuen tehostamiseen. Näin kuntien ja yksityisten

5.10.2021

järjestäjien rahoitus kasvaa, mutta velvoitteet eivät muutu. Kuntaliiton edustaja on julkisuudessa todennut, ettei mikään tule muuttumaan lain myötä.

Erityinen tuki lapselle muodostuu käytännössä sen mukaiseksi kuin nyt eduskunta säättää siitä huolimatta, että valtaosassa kuntia on toteutettu ns. kolmiportaista tukea vailla säädöspohjaa. Eron erityisen ja tehostetun tuen välillä on oltava selvä. Erityisestä tuesta on säädettävä niin, että ryhmässä, jossa on erityisen tuen lapsi tai lapsia, on aina oltava erityisopettaja.

Nyt lakiluonnos jättää kaiken varhaiskasvatuksen järjestäjän päätettäväksi. Se ei turvaa yhdenvertaisuutta eikä sitä, että tuen portaista tulisi samanlaiset kaikissa kunnissa ja lapsi saisi tarvitsemansa tuen. OAJ tulee lausumaan asiasta tarkemmin ao. budjettilain kuulemissa.

- OAJ pitää välttämättömänä, että edellä mainittu määräraha käytetään siten, että hallituksen esitystä täsmennetään.

Koska toinen aste on nyt oppivelvollisuuskoulutusta, tulee näissä koulutusmuodoissa opiskelevalla olla oikeus tukiopetukseen. Siksi lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa on säädettävä oikeus tukiopetukseen, mikä ehkäisee opintojen keskeytymistä. OAJ:n laskelman mukaan tämä vaatii yhteensä 4,9 miljoonaa euroa pysyvää vuosittaista rahoitusta.

Lisäksi ammatillisessa koulutuksessa on säädettävä oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen. Ammatillisen koulutuksen opiskelijalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, tulisi olla yhdenvertainen lakisääteinen oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta kuin lukio-opiskelijalla. Oikeus osa-aikaiseen erityisopetukseen myös ammatillisen koulutuksen opiskelijalle edellyttää 4,3 miljoonan euron pysyvää rahoitusta.

- OAJ esittää, että eduskunta edellyttäisi hallitusta ryhtymään toimiin tämän epäkohdan korjaamiseksi.

Kaatuuko opiskeluhoolto rehtorin ja opettajan niskaan?

Koronan synnyttämän hyvinvointivajeen myötä oppilas- ja opiskelijahuoltoon kohdistuu valtavia paineita. Opiskeluhoitoa tehdään moniammatillisena yhteistyönä kouluilla ja sen tärkein tavoite on toimia ennalta ehkäisemään lasten ja nuorten ongelmia. Opettajat ja rehtorit tekevät tätä työtä päivittäin vajain resurssein. Opiskeluhoollon resurssit pitää laittaa viipymättä kuntoon varmistamalla, että opiskeluhoollon työntekijöitä on riittävästi.

5.10.2021

Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen laajentamista varten on varattu valtiontalouden kehyksissä vuodelle 2021 10 miljoonaa euroa, vuodelle 2022 20 miljoonaa euroa ja vuodesta 2023 eteenpäin pysyvää rahoitusta 29 miljoonaa euroa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin ollaan myös lisäämässä säännös kuraattori- ja psykologipalveluiden sitovista henkilömitoituksista. OAJ huomauttaa, että kuraattori- ja psykologimitoituksen lisäksi tarvitaan myös opettaja- ja rehtorimitoitus. Oppilas- ja opiskelijahuolto tapahtuu monin osin yhteistyössä rehtorin sekä opettajien kanssa.

Lisäksi sote-uudistus laajentaa opiskeluhoollon psykologien ja kuraattoreiden työnkuvia ja näin vaarantaa entisestään opiskeluhoollotyön painopisteen toteutumisen ennaltaehkäisevässä ja yhteisöllisessä opiskeluhoollossa. OAJ:n mielestä suuri virhe oli päättää siirtää opiskeluhoollto hyvinvointialueiden vastuulle kaikkia asiantuntijoita ja osallisia kuuntelematta. Siirto ei tuo ratkaisua opiskeluhoollon nykyisiin ongelmiin, eikä tuo lisäresursseja.

OAJ:n mielestä olisi tarvittu oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön ja toimivuuden kokonaisuudistus sen sijaan, että STM-vetoisesti osa henkilöstöstä vastentahtoisesti joutui hallinnollisen siirron kohteeksi ja OKM puolestaan valmisteli mitoitusesityksen. Lainsäädäntö on monin osin toimimaton.

Opettajapula vaivaa raskaasti päiväkoteja ja erityisopetusta

Kevan tuoreen analyysin mukaan sivistystoimessa kiperin opettajapula on varhaiskasvatuksen opettajien kohdalla. Varhaiskasvatuksen opettajista on selvityksen mukaan tällä hetkellä 4000 opettajan pula maanlaajuisesti.

Opetusalan ammattilaisten osalta ylivoimaisesti kiperin tilanne on Uudellamaalla. Noin 90 % varhaiskasvatuksen opettajien suhteellisesta ylikysynnästä kohdistuu Uudenmaan kuntiin.

Varhaiskasvatuksen oppimisen ja kasvun tuen kehittämiseen kuuluu oleellisesti myös henkilöstörakenteen kehittäminen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien suhde lasten määrään tulee saada 1:100 tasolle. Riittävä yliopistojen aloituspaikkamäärä varhaiskasvatuksen opettajankoulutukseen pitää saada sellaiselle tasolle, että se turvaa kelpoisten opettajien määrän tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa. Riittävä aloituspaikkamäärä olisi reilut 1000 aloituspaikkaa vuosittain. Nykyisillä tutkintotavoitteilla ei päästä kuin noin 850 aloituspaikan tasolle.

- OAJ esittää, että rahoitusta yliopistoille varhaiskasvatuksen opettajien lisäkoulutukselle jatketaan kohdentamalla koulutukseen 3 milj. €. vuonna 2022

5.10.2021

Perusopetuksen erityisopettajia tarvitaan noin 2 300 täyttämään nyt avoinna olevia vakansseja. Osaajapulan mittaluokkaa kuvaa se, että tällä hetkellä kuntasektorilla työskentelee noin 7300 perusopetuksen erityisopettajaa, jos arviona käytetään Kevan eläkevakuutettujen määrää. Tämän hetken koulutusmäärillä tilannetta ei saada käännettyä paremmaksi vuoteen 2030 mennessä.

Perusopetuslain uudistuksessa vuonna 2010 ei huomioitu sen todellista rahoitustarvetta eikä lisääntyviä ja tarvittavia opettajankoulutuksen aloituspaikkoja. Pitkään tiedostettua ongelmaa ei ole vielä kukaan korjattu, vaikka asia on ollut monessa yhteydessä esillä oppijoiden oppimistulosten laskemisen ja muun muassa syrjäytymisen radikaalin kasvamisen yhteydessä. Suomessa ollaan edelleen erittäin vakavassa tilanteessa lain mukaisen oppijoiden tuen tarpeen sekä tasa-arvoisen koulutuksen saatavuuden osalta.

- OAJ esittää, että opettajankoulutuksen erityis- ja erityisluokanopettajien aloituspaikkoja lisätään.

Mentorointiin tarvitaan pysyvä rahoitus

Vastavalmistuneet opettajat tarvitsevat tukea pysyäkseen ammatissaan. Opettajan perus- ja täydennyskoulutuksen välissä on kuilu uransa alussa olevien opettajien saattamisessa ammattiinsa. Työhön siirtyminen opiskelun jälkeen vaatii erityistä huomiota työssä pysymiseen ja -jaksamiseen. Esimerkiksi Norjassa valtio on päättänyt tukea rahallisesti uusia opettajia kaksivuotisella mentorointi- ohjelmalla. Myös Suomessa valtion pitää ottaa vastuu koulutettujen opettajien pysymisestä ammatissaan uusien opettajien kaksivuotisella mentoroinnilla.

- OAJ esittää, että alle viisi vuotta opettajan työtä tehneiden opettajien mentorointiin kohdennetaan 6 miljoonaa euroa vuonna 2022.

Varhaiskasvatuksen kehittämisrahan vaikuttavuus vesittyä kroonisen henkilöstöpulan vuoksi

Oikeus oppia hanke etenee suunnitellusti varhaiskasvatuksessa ja ensi vuodelle kokonaisuuteen on varattu 80 milj. €. Rahoituksella olisi mahdollista jakaa ryhmiä ja palkata opettajia vahvistamaan varhaiskasvatuksen pedagogista laatua, mutta hyvä tavoite uhkaa vesittyä työvoimapulan vuoksi. Lisäksi jo aiemmin mainittu oppimisen tuen muutos varhaiskasvatuksessa viedään eteenpäin liian vähäisellä rahoituksella ja

5.10.2021

näin luodaan uusia ongelmia. Laadun varmistamiseksi olisi varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmääriä kasvatettava ja tehostettava opettajien muuntokoulutusta.

- OAJ kritisoi vahvasti kertaluonteista kehittämisrahaa tilanteessa, jossa tarvitaan välttämättä pysyviä resursseja oppimisen tuen vahvistamiseen täsmällisellä lainsäädännöllä sekä yliopistoille monivuotista määrärahaa nostaa varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkoja aiemmin päätettyä enemmän.

OAJ kiittää hallituksen linjausta pilotoida lapsibudjetointia ja vakiinnuttaa se osaksi talousarvion valmistelua vuodesta 2023 lähtien. Talousarviopäätökset vaikuttavat lapsiin eri tavoin ja tietoisuus eri toimien vaikutuksista osana talousarviovalmistelua tukee päätöksenteon avoimuutta.

Perusopetus kaipaa kiperästi opettajamitoituksia

Perusopetuksessa opettajien jaksaminen on ollut koetuksella koko epidemian ajan. OAJ:n teettämän kyselyn tulokset ovat hälyttäviä. Jopa 59 % opettajista on harkinnut viime vuosina alan vaihtoa. Syynä alanvaihtoon koetaan etenkin muuttuneet työskentelyolosuhteet ja työmäärän valtava kasvu. OAJ vaatii opettajamitoituksen selvittämistä, jotta työmäärän kasvua voidaan hillitä ja varmistaa perusopetuksen laatu jatkossakin. Opetusministeri on selvityksen luvannut eduskunnan täysistunnossa, joten OAJ edellyttää ripeää toimeenpanoa.

Opettajamitoituksen vahvistaminen ja ryhmäkokojen pienentäminen on ollut jo useamman hallituksen tavoitteena, mutta tavoitteen edistäminen erityisavustuksin ei ole ollut pysyvää ja rahoituksen määräaikaisuus on aiheuttanut haasteita mm. opettajien rekrytoinnissa ja pysyvyydessä. Ryhmäkoosta saatavien tilastojen valossa ([OPH](#), [OKM](#)) rahoituksella on ollut vaikutusta ja ryhmäkoot ovat vaihdelleet rahoituksen määrän mukaan. Kuitenkin samaan aikaan keskimääräisen ryhmäkoon laskun kanssa, ylisuurten (yli 25 oppilasta) ryhmien määrä on lisääntynyt. Vaikutus ei ole siis ollut suoraviivaista. Lasten saamaan perusopetukseen luo eriarvoisuutta se, että opettajamitoitus ja ryhmäkoot vaihtelevat huomattavasti kuntien välillä. Ryhmäkoko ei myöskään vaikuta nykyisellään lainkaan ryhmän koostumus, eli esim. se, kuinka monta vahvemman tuen tarvitsijaa ryhmässä on.

Perusopetuksen käyttökustannukset ovat kasvaneet viimeisen 10 vuoden aikana, mutta opetuksen osuus rahoituksesta on päinvastoin supistunut. Tämä on johtanut mm. siihen, että ylisuurten ryhmien määrä on kasvanut Suomessa.

Perusopetuksen perusrakenne kustannetaan peruspalveluiden valtionosuuden kautta, mutta lainsäädäntö valtionavun käyttöön on löyhää verrattuna muihin toimialoihin. Tämä on johtanut perusopetuksen tukipalveluiden kasvuun opetuksen kustannuksella. Vaikka peruspalveluiden valtionosuus on talousarvioesityksessä ensi

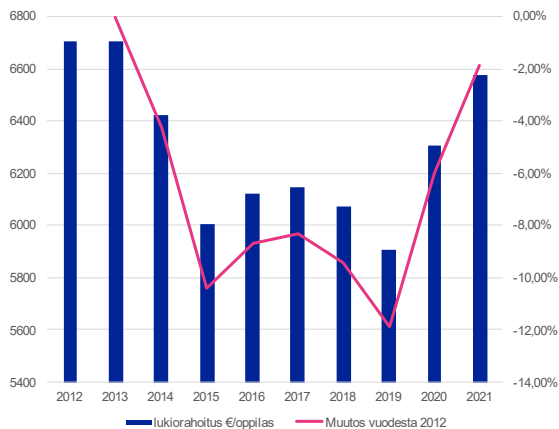
5.10.2021

vuonna edellisvuotta korkeammalla tasolla, pitää kokonaisuus sisällään määräaikaista rahoituksia, jotka loppuessaan johtavat valtionosuustason laskuun. Tämä vaikuttaa kuntien mahdollisuuksiin ylläpitää laadukasta perusopetusta.

Oikeus oppia -hankekokonaisuuden rahoitus perusopetuksessa on takapainotteinen ja ensi vuodelle on kohdistettu rahoitusta 60 milj. €. Hankekokonaisuus on osaltaan mahdollistanut ryhmien jakamista ja uusien opettajien palkkaamista, millä on ollut perusopetuksen laatua kasvattava merkitys. Ratkaisevaa perusopetuksen laadun kannalta on kuitenkin perusrahoituksen riittävyys, johon vaikuttaa em. peruspalveluiden valtionosuuden suuruus.

Koemäärien kasvu ja uudet tehtävät kuormittavat lukioita

Lukiorahoituksen kehittyminen 2012-2021

- Huom! Vuoden 2021 luvussa mukana oppivelvollisuus uudistuksen materiaalit.
- Rahoitus on vahvistunut, mutta taso on edelleen alle vuoden 2013 tasosta.
 - Lukiolle tullut samaan aikaan uusia tehtäviä mm. uuden lukiolaki ja sitä seuranneen opetussuunnitelma sekä oppivelvollisuus uudistuksen uudet tehtävät.

Lukiokoulutuksen yksikköhinnan kehitys on edelleen nouseva, mutta se johtuu pitkälti oppivelvollisuus uudistuksen ohessa tehdystä toisen asteen maksuttomuuden tuomasta rahoituksesta. Tosiasiallisesti voimassa oleva rahoituslakiin perustuva lukiorahoituksen leikkaus (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009, 23 b §) vähentää kokonaisrahoitusta vuositasona noin 100 milj. €. Tämä aiheuttaa lukiokoulutuksen rahoituksen valumisen entisestään huonossa tilanteessa olevien kuntien varaan samaan aikaan kun veloitteet lukion järjestämiseksi kasvavat edelleen lukiolain ja oppivelvollisuuslain myötä.

5.10.2021

Ylioppilastutkinnon järjestäminen on aliresursoitu. Tutkinnon järjestämisestä on tullut lukioille yhä suurempi ponnistus. Kun 2018 kokeisiin ilmoittautui 200 000 kokeilasta, oli ilmoittautumisia 2021 jo noin 237 000 eli kasvua oli kolmessa vuodessa 18,5 prosenttia.

Koemäärän kasvu on seurausta useasta tekijästä. Uuden lukiolain mukaan kokeita voi uusia rajoituksetta, ja korkeakoulujen opiskelijavalinnassa painotetaan entistä enemmän ylioppilaskokeita. Keväästä 2022 lähtien tutkinnon suorittamisen aloittavien pitää kirjoittaa vähintään 5 koetta.

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkinnon järjestämistä koskevat määräykset ilman kustannusvaikutusten arviointia. YTL:n edellyttämät yksilölliset koejärjestelyt edellyttävät yhä enemmän valvontaa ja hallinnollista työtä ilman lisäresursointia. Koepäivinä oli lisätty myös korona-aikana ilman lisäresursointia. Yo-tutkinnon rahoitus onkin arvioitava uudelleen osana lukiokoulutuksen rahoitusta.

Ammatillisen koulutuksen kehittäminen on jätetty määräaikaisen rahoituksen varaan

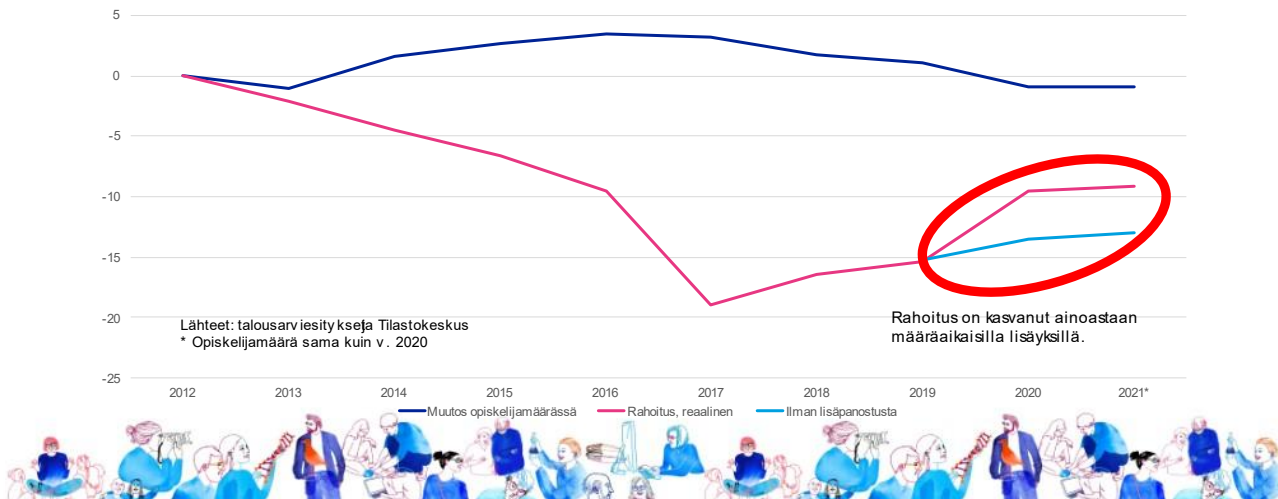
Ammatillisen koulutuksen rahoitustaso on ollut jo pitkään kaukana kestävästä tasosta. Korjausliikkeitä on tehty, mutta lähes ainoastaan määräaikaisella rahoituksella. OAJ kiittää budjetissa kohdennettua 70 milj. € rahoitusta, jolla voidaan paikata opettajavajetta oppilaitoksissa. Opettajarahat sovittiin viime budjetissa kaksivuotiseksi 150 milj. € kokonaisuudeksi, mikä mahdollisti koulutuksen järjestäjälle edes osittain toiminnan suunnitelmallisen toteuttamisen. Nyt varmuutta rahoituksen jatkosta ei taaskaan ole. OAJ on esittänyt jo pitkään rahoituksen muuttamista pysyväksi rahoitukseksi.

Ilman pysyvää rahoitusta ammatillisen koulutuksen opettajavajetta on vaikeata paikata. Opettajapula ammatillisessa koulutuksessa pahenee koko ajan, mm. teknisille aloille on erittäin haastavaa saada päteviä opettajia.

5.10.2021

Ammatillista koulutusta rakennetaan määräaikaisen rahoituksen varaan

- opiskelijamäärät ja rahoituksen reaalin muutos %

Korkeakoulujen opiskelijamäärät kasvavat, mutta rahoitus ei riitä palkkaamaan riittävästi opetushenkilöstöä

Ammattikorkeakoulut ovat jälleen kerran budjetin häviäjiä. Kymmenen vuoden aikana määräraha opiskelijaa kohden on tippunut peräti 45 prosenttia. Odotukset ammattikorkeakouluille ovat korkealla niin osaajien varmistamiseksi kuin TKI-toiminnan kasvun ratkaisemiseksi. Indeksitarkistuksella ammattikorkeakoulut pitävät kustannustasonsa vakaana, mutta uusien tehtävien toteuttamiseen ei ole suunnattu rahoitusta.

Euroopan yliopistojen liiton EUA:n keväällä julkaisema tekemä selvitys osoittaa, että yliopistojen julkisessa rahoituksessa Suomi on jäänyt jälkeen muista Pohjoismaista. Sen lisäksi vertailu osoittaa, että Suomen julkinen yliopistorahoitus ei ole 2010-luvun seurantajaksolla kasvanut samaan tahtiin kuin opiskelijamäärät.

Tällä hetkellä korkeakouluissa opiskelijoiden määrä suhteessa opetus- ja tutkimushenkilöstön määrään verrattuna on karkaamassa. Aloituspaiikkojen lisäykset ovat tarpeellisia osaamistason nostamiseksi. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen uusiin aloituspaikkoihin ehdotetaan 15 miljoonaa euroa, joka on määräaikaista rahoitusta, ja jonka suuruus tutkintoa kohden ei vastaa todellisia kustannuksia. Korkeakoulujen aloituspaikkalisäykset edellyttävät korkeakoulujen perusrahoituksen vahvistamista.

5.10.2021

Jatkuvan oppimisen kehittämisen panostukset jäivät laihoiksi

OAJ on pettynyt talousarvioesityksen jatkuvan oppimisen panostuksiin. Rahoitustasoa ei pidetä viime vuosien tasolla vaan se tippuu noin 10 milj. € vuoteen 2021 verrattuna.

Jatkuvan oppimisen digitalisaation kehittämisen rahoittaminen erillisrahoituksena korkeakouluille on kannatettavaa. Jatkuva oppiminen on määritelty yliopistolain ja ammattikorkeakoululain uudistuksessa korkeakoulujen tehtäväksi, mutta rahoitusta tehtävän toteuttamiseksi ei ole annettu.

Hallitus teki budjettiriihessään päätöksen koulutussetelin käyttöönoton selvittämisestä. OAJ suhtautuu ehdotukseen kiinnostuneena. Kouluttautuminen on niin työntekijän kuin työnantajankin kannalta vähintäänkin yhtä hyödyllistä kuin aterioletu ja virkistysetu. Mikäli koulutusseteliin päädytään, tulee sen olla samankaltainen kuin kulttuuri- ja liikuntaseteli nyt on. Työntekijän osaamisen laajentaminen on parasta työttömyysturvaa, edistää hyvinvointia ja helpottaisi myös työnantajan tarpeisiin soveltuvan työvoiman saatavuutta.

Hallituksen teot TKI-rahoituksen kasvu-uralle saamiseksi vaatimattomia

OAJ on pettynyt kirjauksiin, joita tehtiin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kehittämiseksi. Paine saada aikaan konkreettisia toimia TKI-toiminnan nostamiseksi kasvu-uralle alkaa olla suuri ja tavoite neljän prosentin tasosta karkaa ajallisesti kauemmaksi. Korkeaan osaamiseen perustuva tulevaisuuskuva edellyttää tavoitteiden mukaisia toimia, sillä tiede ja korkeakoulutus vaativat vakaan ja ennakoitavan toimintaympäristön. Avain tähän kaikkeen olisi vakaasti rahoitettu TKI-ympäristö, jossa panostetaan riittävällä volyymillä koko tki-ketjuun ja sen toimijakenttään ja luodaan mahdollisuuksia näiden väliseen yhteistyöhön.

Päätös verovähennysoikeuden jatkamisesta vuoteen 2027 ulkopuolisten tutkimuslaitosten kanssa tehtävästä toiminnasta on kannatettava, mutta vaatii rinnalle kirjauksen oppilaitosten kanssa tehtävästä työstä.

Ammattikorkeakouluille ei vielä luotu rahoitusinstrumentteja, joilla AKM sektori voidaan ottaa mukaan täysipainoisesti TKI-toiminnan kehittämiseen. Hallitusohjelman kirjaus ”Vahvistetaan ammatillista osaamisketjua korostamalla ammatti-korkeakoulujen, oppilaitosten ja pk-yritysten merkitystä suomalaisessa TKI-järjestelmässä.” ei ole edennyt tällä hallituskaudella ja kirjaus on siten jäämässä tyhjäksi lupaukseksi. Tällä hetkellä rahoitusinstrumentit eivät mahdollista ammattikorkeakoulujen täyden potentiaalin hyödyntämistä.

5.10.2021

TKI-rahoituksen kasvattamisen tehokkain väylä on vahvistaa korkeakoulujen perusrahoitusta.

Tulevaisuudessa tuottavuuden kasvu ja sitä kautta julkisen talouden kasvu tulee perustumaan entistä vahvemmin uuteen tietoon ja tutkimukseen sekä tuotekehitykseen perustuvaan kehittymiseen. Tästä näkökulmasta TKI-toiminnan kehittämisen hidas eteneminen ja suunnitelmaan sitoutumisen puute on julkisen talouden kehittymisen kannalta petollista. Tarvitaan selkeät askelmerkit ja konkreettiset toimenpiteet TKI-tavoitteiden saavuttamiseksi.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Risto-Matti Alanko
koulutuspolitiikan asiantuntija